

דף יב

כג. א. כמה היא פרוטה?

ב. מהם יחסי ערך המטבעות דלהלן זו לזו? מנה, סלע, דינר, מעה, פונדיון, איסר ופרוטה; מסמס, קוטרנק; הדרס, הנץ, שמיץ.

ג. המקדש אשה בדבר שאין בו שוה פרוטה, האם חוששים לקדושין?

ד. המקדש בדבר שאין בו כעת שוה פרוטה, ואומרים שיש עדים במקום אחר היודעים שביום הקדושין היה אותו דבר שוה פרוטה — האם חוששים לקדושין?

ה. על אלו מעשים נלווים היה רב מלקה את הנוהגים בהם?

א. שנינו במשנתנו: כמה היא פרוטה — אחד משמונה באיסר האיטלקי. לדברי רבן שמעון בן גמליאל בברייתא, הפרוטה היא אחת מששה באיסר האיטלקי.

[אף לתנא קמא, היו מקומות וזמנים שפרוטה היתה אחת מששה באיסר — כאשר הוזל האיסר ביחס לשאר המטבעות, במקום אחד מכ"ד בדינר עמד על אחד מל"ב, הרי פחת בשליש מערכו הקודם].

מבואר בגמרא [שלא כדסבר רב יוסף מתחילה] ששיעור זה קבוע ואינו תלוי בשינויים שחלו במטבעות, אם הוסיפו על משקלן או הפחיתו, אלא בכל דור יש לשער לפי השיעור האמור.

כתבו הגאונים שערך הפרוטה נקבע לפי שווי מתכת כסף במשקל חצי גרעין שעורה. וכן

פסק הרמב"ם (ריש הלכות שקלים) והטור (אה"ע כו) והשלחן-ערוך (יו"ד רצדו, חו"מ פה, א). [אפשר

שיעור זה הלכה למשה מסיני הוא. או אפשר ששיעור זה היה המטבע הקטן ביותר בזמן משה. עפ"י אחרונים].

חזו"ן-איש נקט שמשקל השעורה שבכל דור ודור הוא הקובע את ערך הפרוטה, גם אם חלו שינויים בכובד השעורה (ע' באריכות בחזו"ן חו"מ טז, יא ואילך; או"ח לט, ג יג).

במדות ימינו, כתבו הפוסקים ששוה פרוטה הוא אחד חלקי ארבעים גרם כסף מזוקק.

ואולם כתב הסמ"ע (חו"מ פה סק"ב) שנראה לכאורה בזמננו שהפירות ושאר קנינים יקרים יתר ביחס לכסף, ושוה פרוטה אינו חשוב לכלום, לא מסתבר שאשה תקדש בשוה פרוטה. ויש חוששים לשיטה זו

להלכה. (ע' מנחת שלמה ח"א סו"י סו בהערה). ויש מי שכתב שאין לחוש לה (ערוך השלחן אה"ע כו, ג).

ב. המנה — עשרים וחמשה סלעים.

הסלע (= 'איסרא') — ארבעה דינרים (= זוזים).

'סלע מדינה' הוא שמינית מסלע צורי, וערכו חצי זוז.

[השקל (= 'בקע') — שני דינרים].

הדינר — שש מעות.

המעה — שני פונדיון.

הפונדיון — שני איסרים.

האיסר — שמונה פרוטות. [ולרשב"ג — שש פרוטות באיסר, כאמור].

בזמן מתן תורה היה הסלע עשרים מעה (עשרים גרה השקל), דהיינו שלש דינר ושליש.

ואולם אחרי כן הוסיפו על הסלע שתות והעמידוהו על 24 מעה. (עפ"י בכורות נ). יש מי

שפירש שהשינוי היה ביחס מעה-דינר, שבזמן משה היה הדינר חמש מעות, והוסיפו עליו

שנות והעמידוהו על שש, אבל יחס סלע-דינר היה קבוע לעולם אחד לארבע (עפ"י שו"ת הריב"ש סו).

מסמס הוא חצי איסר, ושוה שני קונטרונקין.
קונטרנק — שתי פרוטות [כדברי תנא קמא].

הדרס הוא שליש המעה. ושוה שני הנציץ.
הנץ — שני שמנין.
שמיץ — שתי פרוטות [כדברי רבן שמעון בן גמליאל].

ג. אמר שמואל: קידשה בתמרה, אפילו עומד כור תמרים בדינר — מקודשת, חוששים שמא שוה פרוטה במדי. ופירשו 'מקודשת' — קידושי ספק.

יש אומרים שחוששים לקדושין דאורייתא, מפני שיכולה להביא למקום שהדבר שוה פרוטה (רמב"ם ועוד). ודוקא דבר המתקיים שניתן להביאו לאותו מקום. ולפי זה יש אומרים שאם ידוע ששוה במקום אחר פרוטה ואפשר להביאו לשם — מקודשת מודאי [יש אומרים, דוקא אם עדי הקדושין יודעים ששוה פרוטה במדי (עפ"י בית שמואל לא סק"ו). ויש חולקים, שכיון ששוה במדי פרוטה הלא יש שם הרבה עדים על כך, ואין צריך שידעו זאת עדי הקדושין. (עפ"י בית מאיר ואבני מלואים שם. וע"ע אבני נזר אה"ע קסב, ג; שו"ת בנין שלמה ח"ב אה"ע ג). ויש אומרים שאף בזה אינו אלא חשש קדושין (ערמב"ן ועוד).

ויש אומרים שאין זו אלא גזרה מדרבנן, שמא אדם הבא ממדי יחשוב שנתן לה שוה פרוטה. ולפי זה אין חילוק אם אפשר להביאו לאותו מקום אם לא (רא"ש ועוד).
רב חסדא חולק על שמואל וסובר שאינה מקודשת. ואולם רב יוסף הורה במעשה הבא לפניו להצריך גט מחשש קדושין.

א. הרמב"ם (ד, יט) ר"ף ר"ח ראב"ן ורא"ש פסקו כשמואל, וכן נקט הטור. וכן הכריע מהרי"ק (פד). ואילו בה"ג ורבנו שמשון ב"א (מובא בתשובות מיימוניות אישות כ) ורי"ז אין פוסקים כן.

ב. הרשב"א (שבועות רפ"ו) נסתפק שהמקדש בכלי שאין בו שוה פרוטה — מקודשת, מאחר ויש בו חשיבות. (ובקצוה"ח פח סק"ג) ואבני מלואים (לא) תמה על דבריו. וע' באור שיטתו בקהלות יעקב — קדושין ב). ודעת הרמב"ן (שם) שאינה מקודשת. וע"ע דברי יחזקאל לט.

ד. אם עד אחד אומר שהיה שוה פרוטה באותו היום — אינו נאמן.

היו אנשים אומרים שיש שני עדים במקום אחר שיודעים כן — רב חסדא הורה להתר, משום שאין העדים לפנינו. ואביי ורבא אינם סוברים כן. [רק בשבויה הקילו לומר 'עדים בצד אסתן ותיאסר?!'].
וכן נהגו החכמים לחוש באותו מעשה שהתיר רב חסדא [שנתקדשה באבן כהה שאינה שוה פרוטה, ואח"כ קיבלה קדושין מאחר, ואעפ"י שאמרו לו יש עדים במערב היודעים שאותו יום היתה שוה פרוטה, התירה רב חסדא לשני], ופרשו מאותה משפחה, מחשש ממזרות.

א. הרמב"ן כתב שתי אפשרויות, האם מדובר כשהחזק הקול בבית דין שיש עדים במקום אחר היודעים שהיה שוה פרוטה, או מדובר שיצא קול ולא החזק [אבל אם החזק — אפשר שיש לחוש לו].

ולכל הדעות, כל שלא העידו העדים בפנינו שהיה שוה פרוטה, אפילו אם יש קול שהעדים אומרים כן, אינה מקודשת מודאי, אלא מספק — לאביי ורבא. (עריטב"א).
ב. משמע בגמרא שאם אין ידוע על קיומם של עדים, כיון ששיערו שאין בו שוה פרוטה אינה מקודשת, ואין חוששים שמא היה שוה בשעת הקדושין ואחרי כן הוול. (רמב"ן).

ה. רב היה מלקה על המקדש בשוק, ועל המקדש בביאה, ועל המקדש בלא שידוכין, ועל המבטל גט, ועל המוסר מודעה על הגט, ועל המצער (ויש גרסה: 'הפוקר' — מתחצף ומתריס. ועריטב"א) בשליח דרבנן (רש"י: שליח בית דין. והתוס' (ביבמות) כתבו שהוא הדין בכל שליח רבנן), ועל המשהה שמתא דרבנן שלשים יום ולא בא לבית דין ותבע לנידויו, ועל חתן הדר בבית חמיו — דר דוקא ולא חולף. נהרדעי אמרו, בכלום לא היה מלקה אלא על המקדש בביאה בלא שידוכין. ויש אומרים אפילו בשידוכין, משום פריצות.

א. הרמב"ם פסק שלוקה מכת מרדות בכל אלו. ואילו הטור והרמ"א (כו) נקטו כנהרדעי.
ב. משמע שאין לוקה אלא הבעל המקדש בביאה ולא האשה, אעפ"י שגם היא עשתה איסור בכך שנתרצתה. (ישועות יעקב, מובא בפתחי תשובה כו סק"ו).
ג. אף אם ננקוט שאין מועיל ביטול לגט, וכן אפילו ביטול כל המודעות שמסר על הגט — אמר רב שהמבטל גט או המוסר מודעה לוקה, משום שמוציא לעז על הגט, ואפשר שיש מי ששמע המודעה ולא שמע הביטול. (עפ"י תוס').
ד. כתבו התוס' שאנו שנוהגים התר בדירה בית חמיו, מפני שסומכים על נהרדעי, שבשל סופרים הלך אחר המיקל. ויש אומרים שאפילו לנהרדעי לא מצינו התר לכתחילה. אך נתנו טעמים אחרים למה שנהגו עתה התר).

דפים יב — יג

כד. מה דין הקדושין באופנים דלהלן? [דין שתיקה שלאחר מתן מעות].
א. קידש אשה בחפץ, ולאחר שאמרו לו שאינו שוה פרוטה, אמר: תתקדש במעות שבתוכו. והיא שותקת.
ב. כנסי סלע זה בפקדון. וחזר ואמר לה, התקדשי לי בו.
ג. כנסי סלע זה שאני חייב לך. וחזר ואמר לה התקדשי לי בו.
ד. חטף מידה חפץ, אמרה לו: הבה לי. ואמר לה, אם אתן לך התקדשי לי?! ושתקה.
א. זה היה מעשה באדם שקידש במחצלת של הדס, ואמרו לו (י"ג: אמרה לו): הרי אין בה שוה פרוטה, אמר להם: תתקדש בארבע זוזים שבתוכה, והיא החזיקה אצלה ושתקה — אמר רבא: הרי זו שתיקה שלאחר מתן מעות (כי כשקיבלה לא ידעה על המעות, ורק לאחר שהיו בידה ידעה ושתקה) וכל שתיקה שלאחר מתן מעות אינה כלום. וכן היה רבינא מורה לעצמו. ואולם רב הונא בריה דרב יהושע חולק, כי מכך שלא השליכה מידה משמע שמסכמת לקדושין, [כי אין לומר שמשום כך אינה משליכה, פן תישבר או תיאבד ותתחייב לשלם — שהרי לא קבלה על המחצלת אחריות כלשהי].
א. להלכה כתב הר"ף ושאר פוסקים שהיא ספק מקודשת, מפני שחוששים לדעת רב הונא בריה דרב יהושע. [ובמעשה שבגמרא בלאו הכי היא מקודשת מספק לדברי שמואל, שמא שוה המחצלת פרוטה במקום אחר. אבל נפקא מינה במקום שנתן לה מעיקרא רק כסף

ואחר כך אמר התקדשי לי בו. (ערמב"ן). וברמב"ם (אישות ה, כה) מבואר שחוששים לקדושין משום המחצלת ולא משום שתיקתה במעות.

ואם מתוסף ספק נוסף בקדושין, יש לצרפו עם הספק האמור, שהרי אין הלכה כרב הונא בודאי אלא מצד החשש. [ואפילו לדברי הפני-יהושע (בקי"א בכתובות) שמחמיר בספק ספקא באשת איש, היינו דוקא בספק גרושין או מיתה דאתחזק איסורא, אבל בספק קדושין אדרבה, יש חזקת פנויה]. (עפ"י נודע ביהודה — אה"ע קמא נט).

ב. כתבו הפוסקים, כשהחתן נותן את הטבעת, יש להקפיד לומר 'הרי את מקודשת לי' בסמוך לנתינה לפניה, שאם קודם יתן לה ואחר כך יאמר, יש לחוש בדבר לדין שתיקה לאחר מתן מעות. (ובפתי תשובה אה"ע כה"ג הביא משו"ת שיבת ציון שאין לחוש לזה. אולם בחו"א (קמח) כתב שאין מקור לדבריו, ומדוע לא תוכל לומר לפקדון או למתנה קבלתי.

ואמנם לא דיברו בפרוש באופן שמצד המעמד כולו מוכח וידוע שלקדושין מתכוונת. וראה בפרטות שיטות הפוסקים בענין, באוצר הפוסקים' כה סקל"א).

ג. נתן לה הקידושין בעל כרחו והיא לא זרקה הקדושין — כתב הרמ"א (מב, א) שמקודשת. לדעת הבית-שמואל, דוקא אם מתחילה רצתה להתקדש לו ואח"כ לקח ידה בחזקה וקידשה, אבל אם מעולם לא נתרצתה — אין לחוש לקדושין. ולדעת החלקת-מחוקק בכל אופן יש לחוש לחומרא, וכרב הונא דאי לא ניחא לה לשדתינהו. ואם סוף דבריו מוכיחים שלשחוק הוא אומר ולא לקדושין, הכל מודים שאין להוכיח כלום מכך שלא זרקתם, ואינה מקודשת (עפ"י נובי"ק אה"ע נט. ועע"ש בסוף התשובה).

ב. 'כנסי סלע זה בפקדון' וחזר ואמר לה 'התקדשי לי בו'; אם אמר לה זאת בשעת מתן מעות — מקודשת. לאחר מתן מעות, אמרה 'הן' — מקודשת. לא אמרה 'הן' — אינה מקודשת. [ואף על פי שלא השליכתו, אפשר מפני שחששה שתתחייב לשלם לו אם יאבד, הלכך אין החזקתה מורה על הסכמה לקדושין].

כתב הרמב"ן: משמע שתיקה לאחר מתן מעות בפקדון, אפילו שידך אינה מקודשת. ויש חולקים.

ג. 'כנסי סלע זה שאני חייב לך', וחזר ואמר לה 'התקדשי לי בו'; אם אמר לה זאת בשעת מתן מעות ואמרה 'הן' — מקודשת. ואם שתקה, אם שידכו מקודם (שנתרצת להתקדש לו) — מקודשת, כי שתיקתה מתפרשת כהסכמה לקדושין. (ואינה נאמנת לומר לבסוף אין שקלי ודידי שקלי. רשב"א). לא שידכו — אינה מקודשת.

אמר לה לאחר מתן מעות, אפילו אמרה 'הן' אינה מקודשת, שהרי מתחילה את שלה היא קיבלה ועתה לא נתן לה כלום.

יש לפרש שמדובר כשחזר בו בפירוש מפרעון החוב ואמר, לא לפרעון אלא לקדושין. [ומסתבר שאם מלכתחילה כשנתן אמר התקדשי לי במנה זה, אעפ"י שחייב לה מנה והגיע זמן פרעונו — מקודשת, כי אמנם יכולה היתה ליקחנה בחובה אך אומדים דעתה שלשם קדושין קיבלתו, כמו שאמר לה].

ומהרמב"ם (ה, יב) ובה"ג נראה שלא חזר בו אלא אומר לה בפרעון זה תתקדשי לי [ובדשדך

מקודשת מפני שאומדים דעתה שמחלה חובה לשם קדושין], אבל אם חזר ואמר לא לפרעון
אלא לקדושין, אפילו שתקה מקודשת.
ויש מקום לפרש דוקא בקדשה סתם, אבל אם אמר בפרוש לא לפרעון אלא לקדושין,
וקבלה ושתקה — מקודשת. וצריך עיון. (עפ"י רשב"א).

ד. מעשה באשה שהיתה מוכרת חבילות משי (/ מרגליות / מצנפות). בא אדם וחטף אחת ממנה. אמרה
לו: הבא לי. אמר לה: אם אתן לך תתקדשי ליי? — נטלה ושתקה. אמר רב נחמן: יכולה היא לומר,
אכן נטלתי ואת שלי נטלתי (הלכך אינה מקודשת אפילו אם תאמר אחר כך לקדושין נתכוונתי. רשב"א).
ופירשו: דוקא בדלא שידכו, אבל שידכו — מקודשת. ודוקא כשאמר בשעת מתן מעות, אבל לאחר
מתן מעות, אפילו שידכו ואפילו אמרה 'הן' אינה מקודשת, כדין המקדש בחוב שהוא חייב לה.
אפשר שבכל אופן חייב לשלם לה דמי אותו החפץ, שלא מחלה לו לגמרי אלא הקנתה לו
החפץ [בדשדך] לשם מלוה והוא חייב לה מעות. ואפשר שהואיל ואמר לה בפרוש אם
אתן לך תתקדשי לי — בשתיקתה מחלה לו לגמרי, אבל אם קדשה סתם בדבר הגזול שלה
— חייב לשלם לה. כן אמרו בירושלמי. (רשב"א).

דף יג

כה. א. אלו מאמרים בשם רבי אסי מסרו החכמים כאשר נאספו לכנס דבריו אחר פטירתו?
ב. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלה האם שעבודא דאורייתא או לאו דאורייתא?
ג. מנין שמיתת הבעל מתירה את אשתו?

א. מאמרי רבי אסי שכונסו אחר פטירתו;
רבי יעקב מסר בשם רבי אסי שאמר בשם רבי מני: כשם שאין אשה נקנית בפחות משה פרוטה כך
אין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה. והכוונה בתורת קנין כסף, אבל בחליפין שנינו קונים בכלי
אעפ"י שאין בו שוה פרוטה.
דיינים שאינם יודעים בטיב גטין וקדושין לא יהא להם עסק עמהם (רב יהודה אמר שמואל). אמר רבי אסי
אמר רבי יוחנן: וקשים לעולם יותר מדור המבול...
זה ששנינו האשה היולדת שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה — אמר רבי אסי אמר רבי
יוחנן [דלא כשמואל]: אף על פי שלא הפרישתה מחיים, כי סובר שעבודא דאורייתא (לפרשב"ם ב"ב
קעה), מקרא דיוציא אליך את העבוט. והתוס' חולקים), הלכך נשתעבדו הנכסים להיקרב מהם העולה
אעפ"י שלא שיעבדה אותם האשה בהפרשתה.
ובין שהפרישה עולתה בין שלא הפרישה, כל שלא הביאה חטאתה — לא יביאו יורשים
עולתה, שאין עולות קודמות לחטאות (רמב"ן רשב"א וריטב"א. וע' גם בשפת אמת מנחות ד:). ואין
כן דעת הראב"ד.
עוד בדיני הקרבת קרבנות לאחר מות בעליהם — ע' בזבחים ה.

ב. מבואר בסוגיא שאם נוקטים שעבודא דאורייתא (כדעת רבי יוחנן וריש לקיש. וכן סובר עולא — ב"ב קעה),
חייבים היורשים להביא מנכסי המת את עולתו שנתחייב בה. ואם נוקטים (כרב ושמואל, וכן סובר רבה)
שעבודא לאו דאורייתא [אפילו במלוה הכתובה בתורה, כגון חיוב הבאת קרבן, פדיון הבן ועוד], אינם